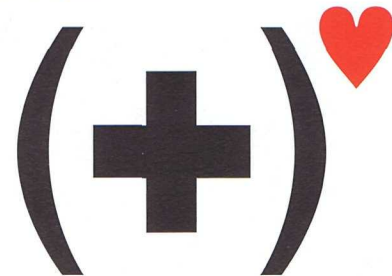

Craftwerk

Lex Veldhoen

Design Academy Eindhoven organiseert sinds 2001 werkreizen naar ontwikkelingslanden voor master studenten die de opleiding 'Man and Humanity' volgen. Bij deze opleiding staan humanitair, duurzaam en integer ontwerpen centraal, met respect voor mens en natuur en kritisch kijkend naar globalisering en exploitatie van anderen. Hiervoor bestaat bij veel studenten belangstelling, door het groeiende besef dat visie en een verhaal belangrijker zijn dan eindeloos een tafel herontwerpen. De reizen (achtereenvolgens naar Brazilië, Kenia, Peru en India) zijn bedoeld als leerervaring en om lokale handwerklieden aan ontwerpimpulsen en nieuwe afzetmarkten te helpen. Maar wat leveren ze in de praktijk op?

Voor een antwoord op dergelijke vragen werden drie 'Man and Humanity' studenten, coördinator Lieke Hooft en mentor Birgitta de Vos geïnterviewd.

Lieke Hooft: "Bij de eerste reis kregen de studenten taallessen en handwerk workshops vooraf. Er was amper ruimte voor communicatie met de producenten. Na de reis naar Kenia waren de studenten gefrustreerd omdat er geen follow-up was. Met Peru gingen we meer letten op de marketing van de producten. Dat was een goed afgerond project, waarmee we veel orders binnenhaalden. Enkele studenten deden zelfs iets aan de arbeidsomstandigheden: ze reorganiseerden een werkplaats en hielpen lunchpauzes invoeren. Ook de reis begin dit jaar naar India lijkt geslaagd. Maar zes weken is kort.

Je begint zo'n reis door te bedenken waar je een project realiseert en bezoekt dat land vervolgens. Je moet daarbij op de veiligheid en begeleidingsmogelijkheden letten en een counterpart zoeken. Dan worden de studenten, soms ook bachelorstudenten, voorbereid met informatie over het land en worden tickets, verzekeringen en visa geregeld. Na de reis moet je het transport van de producten regelen, een expositie hier organiseren, afnemers interesseren en partners zoeken die betrouwbaar zijn, zoals Fair Trade en de firma Haans, en de prijsstelling bepalen, wat niet echt onze expertise is."

Ook zijn de reizen qua randvoorwaarden en organisatorisch beter geworden door de opgedane ervaring. Zo zaten studenten eerst ver bij elkaar vandaan, terwijl de belevenis voor hen indringend is. Nu gaan er meer mensen naar één regio.

India Birgitta de Vos ging dit jaar voor het eerst mee als inhoudelijk begeleidster: "De studenten maakten na twee oriënterende weken kennis met de Indiase handwerklieden en hun vak.

De daaropvolgende veertien dagen waren voor het ontwerpen en prototypes maken en de laatste week voor het organiseren van de expositie in Delhi."

Wouter Haarsma (26): "We zaten met twaalf studenten in Bhuj en omringende dorpen, waar ze leerbewerken, lacquerwood (verf op hout) maken en blockprinten. Met een Taiwanese student experimenteerde ik twee weken met blockprinten; uitgebeitelde houten blokken waarmee je patronen op textiel stempelt. Wij positioneerden de blokken anders en pasten andere materialen toe. Daarna ontwierp ik een deelbare stoel met toepassing van blockprint stoffen. Soms is de communicatie moeilijk, maar als je concreet bezig bent lukt het beter. Ik ben productontwerper en was niet erg bekend met craftwerk. Ook de cultuurverschillen maakten het heel waardevol samen te werken, maar ik denk niet dat mijn ontwerpproces door deze ervaring veranderd is."

Kenia Vera Winthagen (27): "Wij zaten met zeven studenten op vier plekken in Kenia. Ik ging er met grote plannen heen en het bleek al meteen dat ik alles overboord kon gooien. De eerste twee weken ontwierp ik dingen die niet pasten bij de eigenheid en sterkte van de craftsmensen. We werkten met hout (woodcarving), jua kali

(gerecyclede producten uit afval), banaanbladeren, sisal en speksteen. Ik ontwierp er met een andere studente een serie tegels van speksteen. De mensen daar kunnen mooi graveren. Op die voor hen nieuwe tegels maakten ze allerlei patronen. Het kostte veel moeite om de speksteen uit de mijn te halen. Van het restmateriaal maakte ik sieraden, als statement. Ook daar zijn ze mee doorgeslagen. Je bent er beperkt qua materialen. Zo kostte het twee weken om ijzerdraad te regelen. De reis beïnvloedde vooral mijn denken over ontwerpen. Er werd een soort grondvest onder je voeten weggehaald. Om te kunnen ontwerpen moet je afstand houden van een situatie. Dat konden we op een gegeven moment niet meer. Je merkt dat mensen daar niet geloven dat hun situatie kan veranderen. Na die reis begreep ik dat ontwerpen ook hoop betekent.”

Peru Lotte van Laatum (26): “Wij waren met elf studenten in Peru; de meesten rond Lima; want veel craftsmen zijn van het platteland naar de stad getrokken. We werkten met reversed painting (de achterkant van glas beschilderen), textiel en keramiek, waarbij klei wordt gebrand met mangobladeren zodat een zwarte huid ontstaat. Ik probeerde kussens, die vierkant werden gemaakt, een andere vorm te geven. Je bent alleen al een week bezig om uit te leggen dat een kussen niet vierkant hoeft te zijn. Nu maken ze daar ook kussens in diervormen. Dat proces met hen doorlopen, zodat ze begrijpen waarom je iets doet, vond ik belangrijk. Ik wilde teruggrijpen op de

lokale cultuur en tradities en die vertalen naar een hedendaags product, dat tegelijkertijd hun ding blijft. Zij hebben traditie en techniek, jij biedt een creatief proces. Je leert van elkaar en samen kom je iets verder. Veel exportproducten hebben een westerse uitstraling en niets meer te maken met de makers. In Peru werk je intensief samen, ook omdat je bij de mensen woont. Zo kom je erachter wat ze kunnen. Op een avond lieten ze me een oud boek met textielontwerpen zien, waarmee we samen verder werkten. Je kunt niet ineens met wevers van wandkleden stoelen met weefsel gaan maken, of hen in acht weken opleiden tot ontwerper. Wij zochten contact met ontwerpers die hen verder helpen. Hier doe ik nu een project met eerste-generatie Turkse vrouwen die nooit echt hun plek hebben gevonden. Hun handwerk voor hoofddoeken probeer ik om te zetten in decoraties voor halssieraden.”

Concrete resultaten Haarsma: “Indiase craftsmen zijn traditioneel, ze anticiperen niet op de markt. Ik hoop dat ze nu zien dat je kunt innoveren en vasthouden aan je tradities. Sommigen stonden open voor nieuwe ideeën. Dat hangt ook samen met de vraag naar nieuwe producten. We exposeerden de resultaten van onze samenwerking in Delhi en kregen daarmee publiciteit voor de craftsmen. En er kwam marktverbreding door contacten met Europa via ons.”

Van Laatum: “Ik denk dat zo’n reis kleine en grote resultaten oplevert. Doordat jij als ontwerper anders kijkt, gaan die mensen hun eigen techniek weer meer waarderen, krijgen ze meer zelfvertrouwen. Er was een man die chronische hoofdpijn had door de productiewijze van dienbladen. Een kleine ontwerpverandering aan het handvat vereenvoudigde het productieproces. Dat is blijvend overgenomen. Op een beurs in Frankfurt was veel belangstelling voor de nieuwe producten en meubelgroothandel Haans nam een serie vazen uit Noord-Peru op in de collectie, evenals de kussens die ik heb vormgegeven.”

Na de reis naar Kenia begreep ik dat ontwerpen ook hoop betekent”

Ontwerp dat Nathalie Marchant in Peru ontwikkelde

Hooft: "Een Mexicaanse studente die meeging naar Kenia maakte wat ze daar leerde in haar eigen land productief. Een Mexicaanse familie maakte generaties lang aardewerk bakjes. Die studente scande ze in op de computer en vormde ze om tot serviesonderdelen. Dat zette ze op posters die ze aan de familie gaf. Die kan nu weer jaren met die ontwerpen voort."

Winthagen: "Ik houd contact en maak een website voor de speksteenbewerker. Onze producten zijn opgenomen in catalogi van overkoepelende belangenorganisaties en we hebben een andere manier van denken bewerkstelligd, door ze variaties te laten ontwerpen op wat ze al kunnen. Daar gaan ze mee door."

Uiteindelijk succes Hooft: "Goede ontwerpers komen wel uit de obstakels. Zo zijn er prachtige lampen en keramiekproducten uit de projecten voortgekomen, en tassen die in het Van Abbemuseum verkocht worden. Die zijn gemaakt door mensen die eerst alleen wandkleden weefden. Enkele ontwerpen staan bij Droog Design en vazen en schalen uit Peru worden hier nu met duizenden verkocht."

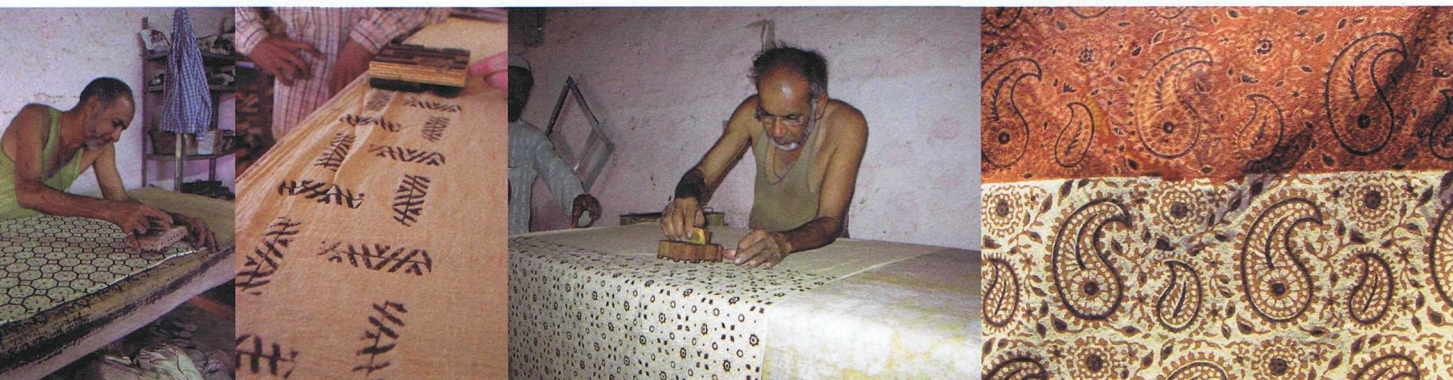
De Vos: "Succes hangt sterk af van of lokale mensen in zijn voor vernieuwingen. Indiase vrouwen maken al eeuwenlang prachtig borduurwerk. Een paar studentes waren erg conceptueel en vernieuwend bezig. Ze wilden borduren op behang en lampen. Door taalproblemen kwam dat moeilijk over. Pas tijdens de expositie ontdekten de vrouwen wat er gebeurde en vonden ze het interessanter worden. Dat zal ze zeker aan het denken zetten om op hun eigen manier verder te vernieuwen."

Er worden meer succesvolle resultaten genoemd, zoals een door Tamar Meshulam ontworpen stapelsysteem van drie kookpotten, dat het kookproces versnelt en dat inmiddels onder een merknaam geproduceerd wordt. En Dimitris Konstantopoulos bedacht een gemakkelijker productieproces van woks uit oude oliedrums, door ze als mal te gebruiken voor het maken van schalen.

De gevoelens over direct nut en de leerresultaten van de reizen zijn gemengd. Zo gaat Vera Winthagen dankzij het speksteen sculpturaler met vormen om, en weet ze meer over de bewerkingstechnieken; en is Lotte van Laatum door de reis met textiel gaan werken. Wouter Haarsma ziet voor zichzelf wellicht toepassingsmogelijkheden in de toekomst: "Zo'n reis levert trouwens niet voor iedereen veel op. Soms verloopt een ontwerpproces moeizaam vanwege de taal en uiteenlopende achtergronden. Bij twee studenten beïnvloedde dat hun ervaringen nogal negatief. Desondanks is zo'n project altijd een waardevolle leerervaring voor jezelf." ^{fin}
designacademy.nl

Wieteke Brocken ontwierp tassen in Peru.

In India werkten de studenten in Bhuj en omgeving. Behalve leer bewerken en lacquerwood maken, werkten ze daar ook met blockprinten.